

Reformera det svenska forskningssystemet (utan stora kostnader)

Svenska lärosäten får allt svårare att fungera som goda arbetsgivare där trygghet och rimligt förutsägbara karriärvägar kan skapa goda arbetsförhållanden med bättre effektivitet, förbättrad jämställdhet och större attraktionskraft som följd. Huvudskälet till detta är att universiteten i hög grad saknar rådighet över hur kostnaderna ska fördelas eftersom en stor del styrs av finansiering kopplad till projektkontrakt med externa finansiärer. Den stora andelen kontraktsbunden verksamhet gör också att universitets och högskolors möjlighet att strategiskt utveckla verksamheten är kraftigt kringskuren.

Andelen externfinansierad forskning kan beräknas på lite olika sätt men är i Sverige omkring 55%, vilket är en hög siffra internationellt. Jämförelser mellan länder indikerar också (RJ:s jubileumsbok, annan ref) indikerar också att länder med stor andel projektfinsiering har sämre utväxling på insatta medel än länder med större andel finansiering där lärosätena har full rådighet. Rådighet över den egna verksamheten synes vara en viktig faktor för universitetens kvalitet. När universiteten kan börja styra sin verksamhet påverkar det hela klimatet för forskning.

Svensk forskningspolitik har, oavsett partifärg, under lång tid präglats av tanken att konkurrens om forskningsmedel leder till högre kvalitet och effektivitet. Det har inneburit satsningar på forskningsråd och vetenskapliga stiftelser, samtidigt som den privata stiftelsesfären och EU-finansieringen ökat. Dessutom har den svenska modellen inneburit att statliga myndigheters forskning i hög grad utförs av högskolesektorn i form av projekt. Dessa trender är på många sätt välmotiverade och positiva för svensk forskning men den samlade effekten har inneburit att lärosätena inte i tillräcklig grad kan styra sin forskningsverksamhet.

Åtgärder:

- Minska råden till förmån för basanslag, dvs. återge rådsorganisationen dess ursprungliga och egentliga roll: som en tilläggsresurs inom ett i huvudsak basfinansierat forskningssystem.
- Skapa långsiktiga kontrakt mellan myndigheter och lärosäten för myndighetsforskning
- Försök att överföra medel från statliga stiftelser till lärosätena; alternativt långsiktiga "projekt" (10 år).

Förslagsställare:

Ulf Sandström, professor vetenskapsstudier Örebro & Göteborgs universitet
Thorsten Nybom, professor historia, Örebro universitet
Ulf Heyman, senioranalytiker, Uppsala universitet